

**Universitat de les
Illes Balears**

Facultat d'educació

Memòria del Treball de Fi de Grau

“El paisatge sonor natural. Proposta didàctica al segon cicle d'Educació Infantil”

Annabel Cabezas Hurtado

Grau d'Educació Infantil

Any acadèmic 2017-18

DNI de l'alumne: 41574552M

Treball tutelat per Noemy Berbel Gómez
Departament de Didàctica de l'expressió musical

S'autoritza la Universitat a incloure aquest treball en el Repositori Institucional per a la seva consulta en accés obert i difusió en línia, amb finalitats exclusivament acadèmiques i d'investigació

Autor		Tutor	
Sí	No	Sí	No
☒	☐	☒	☐

Paraules clau del treball:
paisatge sonor, entorn sonor, proposta didàctica, educació infantil.

RESUM

El tema principal d'aquest Treball de final de grau són els paisatges sonors. Per donar sentit al projecte que s'ha dut a terme dintre de l'aula d'Educació Infantil, s'ha realitzat una proposta didàctica relacionada amb el paisatge sonor natural, on la principal tasca dels infants ha estat observar i explorar el seu entorn a través d'aquest paisatge. Els nens han estat els principals protagonistes en la descoberta d'aquest nou món i, la seva espontaneïtat, ha estat present des de l'inici de la proposta fins al final.

Paraules clau: paisatge sonor, entorn sonor, proposta didàctica, educació infantil.

ABSTRACT

The main focus of this career dissertation is soundscapes. To make sense of the project that has been carried out within the classroom of Early Childhood Education, a didactic proposal has been made related to the natural soundscape, where the main task of the children has been to observe and explore their surroundings through this landscape. Children have been the main protagonists in the discovery of this new world and, its spontaneity has been present from the beginning of the proposal to the end.

Key Words: sound landscape, sound environment, didactic proposal, children's education

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ	5
2. OBJECTIUS	6
2.1. Objectiu general	6
2.2. Objectius específics.....	6
3. MARC TEÒRIC	7
3.1. El paisatge sonor i la seva relació amb l'educació.....	11
3.2. El paisatge sonor com a aportació innovadora.....	12
3.3. Alguns paisatges sonors	14
4. PROPOSTA D'INTERVENCIÓ DIDÀCTICA EN L'AULA D'EDUCACIÓ ...	17
INFANTIL	17
4.1. Context i entorn on es duu a terme la proposta	17
4.2. Objectius generals del Currículum d'Educació Infantil.....	19
4.3. Continguts del segon cicle d'Educació Infantil.....	19
4.4. Objectius específics de la proposta d'intervenció	22
4.5. Temporalització.....	22
4.6. Proposta educativa.....	23
4.6.1. Introducció al paisatge sonor	23
4.6.2. Desenvolupament de la proposta	24
5. CONCLUSIONS FINALS	29
6. BIBLIOGRAFIA	31

1. INTRODUCCIÓ

“La nova orquestra és l'univers sonor i els nous músics, qualsevol cosa que soni.”
(Murray Schafer)

Els sons estan per tot arreu i envolten el nostre món. I no només parlem dels sons provocats per l'ésser humà, sinó els naturals; és a dir, aquells que provenen de l'ambient. El so és símbol de moviment i de vida, i tot el que ens envolta sona. “Tot quant es mou al nostre món fa vibrar l'aire. [...] aquest moviment s'escolta com a so. El món, llavors, està ple de so. Escoltin.” (Schafer, 1969, p. 17). Tot i així, estam tan familiaritzats amb aquest fet que no sempre som conscients del fenomen musical que s'està produint... Amb això és important, doncs, que no només posem atenció als sons que ens arriben, sinó que cal sortir a mirar el món i aprendre a cercar-los, descobrir-los, assimilar-los i gaudir de la música que ens estan oferint.

Cal dir, però, que no només sonen les paraules de la gent, el moviment de les rodes quan passa un cotxe, o el gall quan canta, sinó que també sona el silenci. Tal i com diu Schafer (1982)

el silenci és l'aspecte més potenciat de la música. Tot i que es produeix després d'un so, reverbera amb la textura d'aquest so i aquesta reverberació continua fins que un altre so la desallotja o es perd en la memòria. El silenci sona. (p.17)

Aquest treball de final de grau té com a finalitat desenvolupar el sentit auditiu, així com la capacitat d'expressió, comunicació i descobriment del paisatge sonor natural, en una aula del segon cicle d'Educació infantil. La principal motivació a l'hora de dur-lo a terme ha estat la relació i implicació que podria tenir el paisatge sonor dintre del projecte educatiu de l'aula. Amb ell, no només es pretén que els infants descobreixin el paisatge sonor natural com a font sonora, sinó també que incrementin la seva percepció sonora.

Aquesta proposta sorgeix partint de la idea de paisatge sonor, però des d'una perspectiva vinculada amb la naturalesa, és a dir, posant èmfasi als diferents sons de la natura i dels animals: el vent, l'aigua, les fulles quan copegen el tronc de l'arbre, el sol, el cant dels ocells i, en general, el descobriment de noves formes de sentir la música. A dia d'avui, i

en la societat en la qual vivim, és important reivindicar els paisatges sonors naturals com a signe de qualitat de vida.

És interessant acostar als infants a la relació que hi ha entre ells mateixos i l'entorn, així com a la connexió que hi ha entre el so i el món, ja que, segons Ittelson (1973), l'espai actua com un territori emocional, on el subjecte percep, valora i desenvolupa les seves accions en funció dels diferents elements del medi.

D'aquesta manera, la tasca principal del docent serà acostar a l'infant a diferents propostes metodològiques relacionades amb el paisatge sonor, per tal de que es familiaritzi amb aquest nou vocabulari de sons.

2. OBJECTIUS

2.1. Objectiu general:

- Desenvolupar el sentit auditiu, així com la capacitat d'expressió, comunicació i descobriment del paisatge sonor natural.

2.2. Objectius específics:

- Augmentar la percepció auditiva de l'infant.
- Reconèixer i diferenciar sons produïts per diferents paisatges sonors: natural i urbà.
- Despertar la curiositat i la sensibilitat dels infants, posant a l'abast diferents formes de treballar la música.
- Utilitzar els sons de l'entorn com un instrument de comunicació i representació.
- Realitzar i posar en pràctica un paisatge sonor natural en el aula d'Educació Infantil.

3. MARC TEÒRIC

Amb la finalitat de justificar el paisatge sonor com a tema principal del present treball, es presenta, per una banda, una aproximació al concepte de paisatge sonor definit per Murray Schafer i altres autors. Per l'altra, la relació hi ha entre el paisatge sonor i l'educació, així com la seva aportació innovadora dins l'aula i alguns dels paisatges sonors que trobem al voltant del món.

El concepte de paisatge sonor fou introduït pel compositor i investigador canadès Murray Schafer a finals dels anys seixanta i principi dels setanta, i es refereix a "qualsevol camp d'estudi acústic. Un paisatge sonor pot ser, ja una composició musical, ja un programa de radi, ja un entorn acústic." (Schafer, 2013, p.24). Amb la concepció d'aquest terme va sorgir el World Soundscape Project (WSP) als anys 70, amb l'objectiu de fer arribar i sensibilitzar a les persones de la importància dels ambients acústics, és a dir, del paisatge sonor.

Una de primeres difusions d'aquest projecte, i de les més importants, va ser The Vancouver Soundscape, on es van reunir sons de l'entorn de la ciutat de Vancouver, amb la finalitat d'aproximar-nos a la seva personalitat sonora.

Tornant al tema, el concepte de paisatge sonor es comença a utilitzar per diverses persones relacionades amb aquest camp professional. Tenint en compte el concepte creat pel compositor Schafer és important, doncs, definir aquest element:

Un paisatge sonor és qualsevol camp acústic que pugui ser estudiat com un text i que es construeixi pel conjunt de sons d'un lloc en específic, ja sigui d'un país, una ciutat, un barri, una tenda, un centre comercial, una oficina, una recambra o fins i tot d'entorns sonors com una barra programàtica de radi, un programa de televisió, una cançó o la pista sonora d'una cinta. És un espai determinat on tots els sons tenen una interacció ja sigui intencional o accidental amb una lògica específica en el seu interior i amb referents de l'entorn social on és produït, sent així un indicador de les condicions que ho generen i de les tendències i evolució d'una societat. (Schafer, 1977, p.8).

Cal dir que aquest terme prové del terme anglès Soundscape, després de la unió de les paraules sound i scape (so i paisatge). Schafer (1967) diu que és necessari realitzar una neteja d'oïdes per poder escoltar els sons que ens envolten, i per procedir posteriorment a

l'aprenentatge de l'audició, l'anàlisi i l'execució musical. En el llibre *The Tuning of the World* de 1977, defineix el món com una composició sonora i un paisatge sonor.

Encara que l'investigador ens faciliti la seva pròpia definició de paisatge sonor, la compositora Hildergaard Westerkamp, a una publicació al *Organised Sound, An International Journal of Music and Technology* del 2002, reconeix la dificultat de trobar una definició definitiva per aquest terme. Per aquest motiu, a continuació s'exposen algunes definicions de diferents autors que varen associar el concepte de paisatge sonor al d'imatge sonora:

- Per Truax (1978) el paisatge sonor depèn de la forma en què és percebut i entès per l'individu o per una societat. Per tant, depèn de la relació entre l'individu i qualsevol entorn. El terme pot referir-se a entorns reals, o a construccions abstractes com ara composicions musicals i muntatges de cinta, particularment quan es considera com un entorn artificial.
- Westerkamp (citada per Carles, 2010), sense tenir clar el seu significat, es refereix al paisatge sonor com un llenguatge a través de com els llocs i les societats poden expressar-se... Componc amb qualsevol so que l'entorn ofereixi al meu micròfon, de la mateixa forma que un escriptor treballa amb totes les paraules que li facilita el llenguatge. (p. 108)
- A més, Carles, Palmese i Alcázar (2010) ho defineixen com una important eina de creació, de documentació, d'anàlisi, de sensibilització i educació, no només important en el camp del musical, sinó també en altres camps com l'urbanisme, l'ecologia, l'antropologia o la pedagogia. (p. 19)

És interessant tenir en compte les definicions anteriorment esmentades per donar una mica més de forma al concepte de paisatge sonor creat pel compositor.

Schafer fa una distinció entre els sons creats per la geografia i el clima, i les marques sonores, les quals defineix com un so comunitari que és únic i posseeix qualitats que ho fan especialment destacat o identificat per la gent en dita comunitat (1977, p. 10). També defensa la protecció de les marques sonores ja que, segons diu, fan que la comunitat es converteixi en un lloc únic.

Per tal de donar sentit al projecte de treball que s'està duent a terme a l'aula, el nostre focus anirà destinat al paisatge sonor natural, no sense abans haver introduït als infants diferents sons pertanyents a altres paisatges sonors, per tal de puguin discriminar uns dels altres.

Segons Hernández, Fernández, Cueto i Gey (2013) el paisatge sonor natural:

és la suma de tots els sons naturals presents en un ambient natural, tant si és un parc, un espai natural protegit o un àrea natural, i aquest concepte engloba la capacitat física per transmetre'ls. [...] Els sons naturals són elements intrínsecs del medi ambient que sovint s'associen amb l'hàbitat natural. Sens dubte són components inherents del paisatge, dels objectes naturals i per descomptat de la vida salvatge. (pp. 21-22)

Per comprendre la interacció dels sons a un entorn és necessari concebre'ls com objectes sonors i, d'aquesta manera, s'afirma la idea de Schafer quan diu que el que sent l'oïda no és ni la font ni el 'so', sinó els veritables objectes sonors, de la mateixa forma que l'ull no veu directament la font, o fins i tot la seva 'llum', sinó els objectes lluminosos. (1988: 49). Però, arribats a aquest punt, es pot considerar el paisatge sonor com a font sonora?

Schafer (1976) diu que l'espai acústic no és l'espai visual o físic. No se li pot posseir, tampoc delimitar en un mapa. És un espai compartit, una possessió mútua de la qual tots els habitants reben senyals vitals. (p. 8)

Susana Espinosa (2006) ens fa reflexionar sobre quines qualitats ens ofereix el paisatge juntament amb el so:

Els homes primitius creien més en la informació proporcionada pels seus sentits auditius que la proporcionada per la vista. Sabien per experiència i instint que el so proporciona dades multidireccionals d'alt to afectiu que els ajudava en la seva adaptació gairebé perfecta al medi ambient. Per estudis realitzats en comunitats primitives se sap que la majoria dels seus integrants eren éssers "audients" més que "visuals". (p. 113)

I la segueix en Carles, J.L., (1996), afirmant que:

Cal per tant en primer lloc reivindicar la importància del so com un element, que igual que les imatges també té una gran capacitat estètica i realment les té; el so té

una gran capacitat d'emocionar-nos, de posseir-nos d'atrapar-nos més fins i tot que les imatges. [...] el so no només qualifica el temps, sinó també l'espai. Per tant el so, igual que la imatge també pot dissenyar-se. Un espai també pot ser organitzat des d'un punt de vista sonor [...].

Una de les característiques del so és que reconstrueix un espai. La simple escolta d'un ambient sonor [...] ens transporta a un altre lloc, fa que abandonem l'espai on estem transportant-nos a un altre lloc. El so pot traspasar l'espai, animar l'espai o transcendir l'espai. (pp. 1-2)

Així, doncs, sembla que les persones actualment cerquin de la música aquella part que fa milions d'anys que no es veu; la part natural. Fa milions d'anys l'única música que hi havia eren els sons de la natura i de l'entorn, amés dels produïts pels éssers humans i, d'aquesta manera, Susana Espinosa (2006) ens diu que els sons de l'entorn van anar cobrant cert interès en la creació musical, els sons de la vida diària ens podrien resultar útils en la creació d'una obra artística. L'autora torna a explicar la implicació del paisatge sonor amb la música:

En realitat, el que ens impulsa, en primera instància, és a promoure una “presa de consciència” del paisatge sonor que posseïm i, a partir d'aquí, connectar-nos amb ell per modificar-ho quan resulti necessari, aprofitar-ho quan convingui, exaltar-ho quan valgui la pena i/o apreciar-ho quan la nostra sensibilitat ho desitgi. (p. 152)

Carles (2008) continua afirmant que el compositor pot trobar en els sons que ofereix l'entorn, una infinitat de matisos i matèries sonores a les quals recórrer i en les quals trobar nous colors, instruments, estructures, idees i formes compositives. (p. 108)

I seguim amb Carles et al. (2010) que manifesten:

[...] l'amplitud del concepte de paisatge sonor permet abordar una temàtica realment extensa i variadíssima que inclou l'àmbit natural (els elements, les aus, el cicle de l'aigua, el bosc, l'hivern, els rius, etcètera), l'àmbit social i urbà (ambients de treball i festius, ambients quotidians, màquines, senyals sonors, comunicacions acústiques, jardins, temples, arquitectures, racons, paisatges urbans i rurals, trens, vaixells, etcètera) o diferents efectes i processos físicacústics (ressons, vibracions, espais, ressonàncies, moviments, espais reals i virtuals, imitacions, repeticions, emmascaraments, etcètera). Des del terreny pedagògic, el

descobriments d'aquestes referències en la música, que la connecten amb aspectes extramusicals encara que íntimament lligats a ella, afavoreix una reactivació de l'escolta, una apropiació i reinterpretació de nous conceptes i un estímul per al treball creatiu. (p.15)

Es converteix així el paisatge sonor en una font didàctica en l'ensenyament-aprenentatge de la música. L'exploració, l'escolta atenta, l'apreciació sonora, la selecció de materials, la improvisació, la creació i recreació o la composició portaran a l'alumnat a participar de forma activa d'entorn sonor que els envolta constantment i a partir del com s'aniran desprenent els aspectes més teòrics i conceptuals. (Sastre, 2013)

3.1. El paisatge sonor i la seva relació amb l'educació.

Durant els darrers anys hem sofert un gran canvi en la societat, i no només en la manera de viure, sinó també en com ens comuniquem amb la resta de persones. Això també s'ha vist modificat amb l'arribada de les noves tecnologies, les quals tenen un paper molt important en el nostre dia a dia, influint, fins i tot, als més petits. Aquest conjunt d'accions, amb l'ajuda d'altres, han fet que l'escolta s'hagi vist modificada, fent que l'ésser humà no només passi desapercebut als sons que l'envolta, sinó que tampoc sigui conscient ni dels que ell mateix produeix. Batalla (2016) afirma que el so ha perdut el seu valor social, i fins i tot, educatiu. Les persones tenim tanta saturació visual, ja sigui per les imatges o els estímuls visuals que ens trobem en la vida quotidiana, que fa que oblidem els altres sentits. La vista és el principal medi a l'hora de captar i desenvolupar la informació del món que ens envolta, i això provoca que altres sentits, com l'oïda, quedin oblidats i passen a un segon pla (Matos, 2013). De fet, autors com Clalex (2010), parla d'aquesta acció com un dels grans problemes del segle XXI, arribant a incloure-ho com a part de la denominada contaminació visual.

Matos (2013) continua dient que si a l'escola encoratgem a l'alumne a saber mirar, també hem d'estimular-ho a saber escoltar. És a dir, a desenvolupar la mirada i escolta crítica, de manera que pugui crear espais, propers a la no-imatge i al silenci, des dels quals reflexionar, desenvolupar anàlisi i opinions i actuar amb la finalitat d'integrar-se de la manera més òptima possible en la societat i cooperar en el continu desenvolupament de la mateixa com a ciutadà actiu. No es tracta que l'escolta, reprimida més o menys al llarg

del temps, substitueixi a la visió, sinó que ambdues s'emprin. L'escolta sempre ha estat aquí, possiblement no tan reprimida com pensem. Més aviat emprada d'una manera més inconscient que la visió. El que el docent ha de fomentar a l'escola és la seva ocupació de manera atenta. (pp. 14-15)

Ruíz, et. al. (2014), a l'article "Docencia en Percepción Auditiva: adaptación a las necesidades de la realidad escolar" ens parlen de que és fonamental aconseguir la percepció auditiva, no només en l'àmbit musical, també fomenta l'escolta de l'entorn natural i social, als processos d'observació, experimentació etc. en conclusió, el desenvolupament de la percepció auditiva fomenta el desenvolupament cognitiu, social del nen així com les seves habilitats comunicatives i al propi llenguatge, accés imprescindible per a l'adquisició del mateix.

L'art sonor es presenta com a una proposta innovadora, amb la finalitat de rompre els esquemes de música tradicional dins l'aula, i oferir als alumnes altres possibilitats didàctiques per treballar la música.

3.2. El paisatge sonor com a aportació innovadora

A continuació, i amb la finalitat de justificar l'efectivitat d'incloure l'entorn sonor com a eina innovadora dins l'aula, es farà referència al programa Minute of listening a Bristol, on els alumnes escolten diàriament seixanta segons d'una gravació sonora i on s'ha demostrat que l'ús del so pot ser utilitzat com a estímul per al millor desenvolupament del pensament analític i l'exploració conceptual a més ajuda a millorar habilitats del parla i de l'escolta (Matos, 2013). D'altra banda, López i Molina (2015) en el projecte anomenat "Paisatge i Art Sonor, propostes inter-mitjanes per a una educació musical", indica que aquelles activitats que inclouen l'Art Sonor potencien la creativitat i la imaginació, i no només en l'alumnat, sinó també en el professorat. A més, es considera una experiència lúdica, amb efectes estimulants i motivador d'experiències sensorials.

Batalla (2016), al document Arte sonoro en JustMAD Escuela Infantil ZALEO, defensa que l'art sonor possibilita posar a l'abast diferents eines per al desenvolupament de la creativitat; això es deu al fet que "quan un nen practica l'escolta, caça els sons del seu entorn, reconeix la seva veu i la dels seus amics, [...] està descobrint un nou món multisensorial que completa la cultura visual que és imposada actualment."

Per això, és imprescindible que el professorat innovi a l'aula i busqui noves maneres d'impartir classe, ja que, cada nen i època és diferent i és important adaptar-se a les necessitats de cada moment. Però, sobretot, és primordial que rebin una formació contínua que els ajudi a descobrir noves innovacions, pedagogies, eines, materials, etc. D'aquesta manera el síndrome del professor conformista desapareixerà (Batalla, 2016).

Es converteix així el paisatge sonor com a una exploració, apreciació sonora, una improvisació i creació on l'alumnat pot participar en l'aprenentatge, deixant de banda aspectes més teòrics. D'aquesta manera, la creació musical augmenta el grau de motivació dels estudiants i permet integrar i aplicar coneixements, habilitats i destreses musicals a un alumnat generalment reticent cap a l'educació musical (Martín i Neuman, 2008).

Fent menció a les idees d'Alba Cabezas (2009) en el seu article L'educació auditiva en Educació Infantil, es reflexiona sobre la capacitat auditiva que tenen les persones, i com aquesta facilita la relació amb els altres i amb el seu entorn. A través d'ella, l'individu és capaç de conèixer amb detall les característiques del món que li envolta, interaccionar amb les persones conegudes o no, afavorint així el seu desenvolupament afectiu i social.

Per aquest motiu, és fonamental que l'escolta es treballi des d'edats primerenques.

Durant aquests darrers anys, la implicació del so en l'educació ha fet que molts professionals relacionats amb la docència es plantegin si aquest es pot aplicar a la vida de l'aula com a material educatiu. Sons de Barcelona, ha començat a utilitzar el so amb la finalitat que diferents alumnes de Primària siguin conscients de l'acústica que els envolta, a la vegada que promoure l'escolta activa i creativa. Gràcies a aquesta nova mirada són ja alguns professors els que realitzen projectes d'aquest caire, com és el cas d'una escola infantil de Madrid, la qual ja és la segona vegada que realitzar un taller d'Art Sonor pel seu alumnat, d'entre 0 a 6 anys. Arrel dels seus efectius resultats, es va exposar a JustMADRID en febrer del 2016, com a part d'innovació educativa.

3.3. Alguns paisatges sonors

Des de que es va començar a parlar de paisatge sonor, són moltes les investigacions que s'han proposat acostar a la societat a l'entorn sonor i, en conseqüència, als paisatges sonors. Gràcies al Dossier: Paisatges Sonors, elaborat per l'Observatori del Paisatge de

Catalunya podem trobar diferents projectes que s'han portat a terme a Espanya i al voltant del món; projectes on a continuació s'exposaran breument.

A Espanya, en concret a Catalunya, trobem "Sons de Mar", on el Laboratori d'Aplicacions Bioacústiques (LAB) de la Universitat Politècnica de Catalunya ofereix als visitants del

Zoo de Barcelona la possibilitat d'escoltar els sons marins i els esdeveniments acústics de la costa de Barcelona (naturals, biològics o artificials), incloent la contaminació acústica.

Al "Tuned city", d'Alemanya, trobem una plataforma on es debat la relació que té el so amb l'espai, tot això amb l'arquitectura, mentre que al "Ingeos: K146 cartographie sonore autor du Taurion" de França, té com a objecte d'estudi el paisatge sonor del riu Taurion.

Finalment, Yoshiaki Nishimura, va recollir sons de diferents viatges al voltant del món, i va crear un CD anomenat Travelling with sounds.

A Japó, es promouen passejos per el bosc amb un mínim de dues hores d'estada, per tal que la natura no deixi d'estar present. Aquesta ecoteràpia s'anomena Shinrin-Yoku (banys de bosc).

Fent referència a les obres i estudis esmentats anteriorment, queda una vegada més constància de que no tenim en compte els sons que ens envolten, ja que estam avesats a sentir-los i estan a un segon pla en el nostre dia a dia. El mateix passa en l'àmbit educatiu, per la qual cosa la Junta d'Andalusia va crear el projecte educatiu anomenat *Paisaje sonoro. La contaminación acústica*, amb la finalitat d'acostar als alumnes a l'escolta de l'entorn i saber discriminar entre els sons que provenen de la contaminació acústica, i els que són naturals. També trobem, al Regne Unit, *Sonic Postcards*, on els alumnes tenen l'oportunitat d'intercanviar postals sonores amb altres infants de diferents llocs del món, mitjançant internet. Ells mateixos componen la seqüència sonora, mitjançant sons dels seu entorn i permet dóna opció a que es treballi l'escolta des d'una altra mirada.

El paisatge sonor es pot treballar de moltes maneres i no hi ha edat per introduir-ho en el dia a dia dels infants, tal i com s'exposa al llibre *La música en la escuela infantil (0-6)* on Andrea Karina, mestra d'educació infantil, en una proposta dirigida a nens de vuit mesos, crea un parc sonor per tal de que els infants puguin explorar i provocar diferents sons amb alguns objectes quotidians, i on afirma que,

Com estan en ple desenvolupament del joc sensorio-motor aquest espai brinda, des de la recerca sonora, múltiples possibilitats. [...] El contacte amb un espai que possibilita l'apropiació de les fonts sonores des del corporal mitjançant el gest, el finançament motriu i l'espacial va generant major confiança i seguretat perquè els nens i nenes juguin experimentant, coneixent, gaudint, organitzant, creant i , sobretot, submergint-se lliurement al món dels sons i les seves qualitats perceptives. (pp. 125-126)

En l'article "La naturaleza cercana como moderadora del estrés infantil" de Corraliza i Collado (2015), s'exposa que alguns treballs sobre l'efecte restaurador de la naturalesa en nens demostren que el contacte directe amb la naturalesa millora el rendiment cognitiu dels nens (Wells, 2000), els ajuda a oblidar-se dels seus problemes, a reflexionar, a sentir-se lliures i relaxats (Koperla, Kyta i Hartig, 2002) i disminueix els símptomes de nens que sofreixen de dèficit d'atenció crònic. (Taylor, Kuo i Sullivan, 2001). (p. 2).

Al document *Pedagogías alternativas actuales en España y en Europa*, de Maria Angeles Solano, es planteja com fa uns anys, alguns països del nord d'Europa tenien la inquietud d'oferir als infants espais on tinguessin un major contacte amb la natura i, arrel de dedicar un temps lectiu a realitzar visites al bosc, es varen crear les escoles exteriors (Udeskoler) a Dinamarca, als anys 50. Seguit d'Alemanya, on es va fundar l'any 1968 el primer "jardí d'infància al bosc" (Waldkindergarten). A Espanya, i a dia d'avui, encara és una novetat trobar un espai on l'infant sigui el principal agent del seu propi aprenentatge. Encara així, trobem algunes escoles bosc, com per exemple: "Ítaca International School" a Alacant, "Bosquescuola" a Madrid i "Ses Milanes" a Mallorca; escoles on l'entorn cobra protagonisme i l'ambient sonor forma part del dia a dia dels infants. Un ambient que els ajuda a desenvolupar de manera més positiva la seva capacitat d'atenció, el raonament, l'observació, i on els infants tenen menys situacions d'estrès. Richard Louv, en el llibre *The last child in the Woods* (2005) ens parla de totes les problemàtiques que sorgeixen arrel del dèficit de natura en les nostres vides.

Tenint en compte les possibilitats didàctiques que ens ofereix el paisatge sonor, no hi ha dubte que l'etapa d'educació infantil és una gran oportunitat per treballar aspectes relacionats amb la creativitat musical i, gràcies a la introducció del paisatge sonor com a element de l'entorn sonor, l'adult pot fer de guia perquè l'infant pugui anar més enllà amb la seva capacitat d'escolta. Això implica que aquests recursos i plantejaments donen peu

a una nova manera d'educar l'oïda; l'escolta passaria de ser passiva a activa i ens ajudaria no només a discriminar diversos sons, sinó a donar sentit i importància a aquells que volem tenir com a part del nostre dia a dia. Tal i com exposa Schafer, a través del títol d'un dels seus llibres, una "Limpieza de oídos" (1998).

Al mateix temps, per posar en marxa l'aplicació de noves estratègies per treballar la música a l'aula, serà important utilitzar el joc com a base del desenvolupament de les activitats, ja que el tractament de l'educació musical en aquesta etapa ha de ser totalment lúdic (Barbarroja, 2007). D'aquesta manera, també cal destacar que és important que els infants tinguin al seu abast no només diferents possibilitats d'exploració, donant peu a un aprenentatge per descobriment, sinó moments d'improvisació i creació, partint sempre de les seves pròpies experiències. En aquest cas, l'escola té la possibilitat de ser un dels principals medis que contribueixi a que es donin aquests fets. A més, si a aquest conjunt de característiques afegim un entorn sonor ric, augmenten les estratègies metodològiques i l'aplicació de nous aprenentatges. Tal i com ens diu Pérez (2009) amb un caràcter lúdic, a través d'activitats gratificants i estimulants, l'alumnat construirà els seus aprenentatges, motivant-ho a través d'activitats i propostes que encuriroseixin de l'alumnat, intentant mantenir un ambient relaxat, en el qual aquest se senti acceptat, segur i respectat (p. 1).

Peter Moss, (1999) un dels autors exponents de la pedagogia de Reggio Emilia, sosté que els nens i nenes són éssers competents, reproductors de coneixement, identitat i cultura. El nen té la capacitat de moure's a l'espai quotidià com un paisatge sonor en el qual dansa i es manifesta per mitjà d'altres disciplines.

Tenint en compte les aportacions de François Delalande en el seu llibre "*La música es un juego de niños*" (1995) podem dir que la tasca del mestre serà guiar a l'alumnat, incitant-ho a fer el que ja fa, interessar-se pels sons que li envolten i els objectes que produeixen soroll, actuar sobre ells per actuar sobre els sons i perllongar aquesta exploració sonora per arribar a realitzar seqüències musicals. En definitiva, es tracta de descobrir i encoratjar comportaments espontanis i guiar-los perquè prenguin la forma d'una veritable invenció musical.

4. PROPOSTA D'INTERVENCIÓ DIDÀCTICA EN L'AULA

D'EDUCACIÓ INFANTIL

Les activitats proposades en aquest TFG s'han planificat, preparat i posat en pràctica en el Pràcticum II, durant el curs 2017/18. Aquestes parteixen d'aspectes d'interès de l'infant, ja que s'ha relacionat en tot moment amb el projecte que s'ha dut a terme a l'aula des del principi de curs.

Dita proposta, ha permet a l'infant crear un paisatge sonor natural, partint, en tot moment, de l'observació i escolta de l'entorn que l'envolta.

Però abans de començar a explicar en què ha consistit aquesta intervenció dintre del projecte educatiu, és important parlar de la contextualització i característiques, tant del centre com de l'aula, així com la metodologia que es duu a terme i el tema del projecte educatiu que s'està realitzant actualment.

4.1. Context i entorn on es duu a terme la proposta

Característiques contextuais del barri

Ens trobem al CEIP Rafal Vell, escola situada al barri del Rafal Vell de Palma; barriada que pertany a la zona Llevant, limitat amb el torrent d'en Barbarà i altres torrents i ses Sorts.

Quasi la majoria de persones procedents de les Illes Balears és major que el conjunt de peninsulars, encara que el nombre comença a ser similar. El nombre de persones procedents de la península ja és del 40% i d'altres països reflecteix el 20%.

Característiques contextuais del centre

El CEIP Rafal Vell compta amb 6 unitats d'educació infantil i 12 de primària, amb un total de 450 alumnes en tot el centre. Per tant, el ràtio de les classes es troba entorn de 25/27 alumnes en cada aula.

La metodologia del centre és el treball per Projectes educatius, encara que al cicle d'Educació Infantil també es treballa mitjançant els racons d'aprenentatge.

Característiques del grup classe

Ens trobem a l'aula de 5è A, anomenada "Hoquei", on conviuen un grup compost per 15 nins i 11 nines, fent un total de 26 infants. Encara que dins l'aula es parli el català, predomina com a llengua vehicular el castellà, ja que un gran nombre de les famílies són Castellano-parlants.

Si bé hi ha una mica de diversitat entre les característiques dels alumnes, tant el funcionament com el ritme de vida a l'aula és molt positiu, ja que tenen un sentiment de companyerisme i d'ajuda entre ells molt fort. És una aula que destaca per la curiositat, l'entrega i la participació que hi ha per part de tots els infants; característiques molt afavoridores, ja que, perquè hi hagi un bon aprenentatge és imprescindible aquesta cohesió i convivència, i, mitjançant aquestes dues bases, entre d'altres, és on trobem les condicions idònies perquè els infants no només aprenguin, sinó siguin feliços mentre aprenen.

És un grup que té l'*expressió artística* molt present, ja que, a part de que a l'aula hi trobem el racó "d'art", actualment, el projecte que s'està duent a terme, abasta un gran llenguatge artístic. Els infants gaudeixen de crear les seves pròpies representacions plàstiques i la cultura de les Illes Balears està molt present en tot moment.

Fent referència al projecte educatiu que es duu a terme a l'aula, aquest s'anomena "Prehistòria", i sorgeix en un primer moment per l'interès que tenen els infants sobre d'on venim, com érem abans i com vivíem. Tota l'aula està molt implicada i entusiasmada amb tot el que estan duent a terme i és un projecte a nivell curricular molt complet, ja que es treballen totes les àrees del currículum; des de les matemàtiques, passant per l'art, la música, etc. Introduir als infants en el treball per projectes fa que es potencii tant el seu desenvolupament, com el seu "jo" i, en aquest cas, creativitat i coneixement van lligats a l'hora d'adquirir les competències bàsiques, sempre dintre d'una educació de qualitat.

Tenint en compte l'Annex del Decret 71/2008, de 27 de juny, pel qual s'estableix el currículum de l'educació infantil a les Illes Balears, s'han recollit una sèrie d'objectius i continguts que han de desenvolupar els infants a l'aula d'infantil i, on la introducció del paisatge sonor natural, pot afavorir aquestes adquisicions.

4.2. Objectius generals del Currículum d'Educació Infantil

- Observar i explorar de forma activa estímuls sensorials i el propi entorn i identificar-ne els principals elements mostrant interès pel seu coneixement, formulant preguntes i generant interpretacions sobre algunes situacions i fets significatius.
- Participar activament en la preparació i realització de les activitats que es proposen en l'entorn escolar i, progressivament, en la presa de decisions de caràcter grupal (converses, assemblees, negociacions, votacions, torns de paraula, petits debats...), col·laborant en el manteniment i cura dels objectes i espais col·lectius.
- Mostrar interès pel coneixement i cura dels éssers vius i pels altres elements i objectes del medi natural i social, valorant la seva importància i la de la seva conservació per a la vida humana.

4.3. Continguts del segon cicle d'Educació Infantil

Àrea de coneixement de l'entorn

Bloc 1. Medi físic: elements, relacions i mesura

- Exploració, manipulació i reconeixement d'objectes i matèries de l'entorn a través dels sentits i de les accions, classificant-los i percebent les seves característiques, atributs, graus, qualitats, funcions i usos quotidians, mostrant interès i iniciativa. Identificació de les sensacions que s'experimenten en relació amb els objectes (gusts, olors, sons...).
- Actuació sobre els objectes provocant reaccions, canvis i transformacions, observant i verbalitzant els resultats i les emocions viscudes.
- Nocions bàsiques d'orientació i situació en l'espai: realització de desplaçaments orientats, identificant la pròpia situació i la dels objectes en l'espai i utilitzant nocions espacials.

Bloc 2. Aproximació a la natura

- Identificació d'éssers vius i matèries inerts d'entorns propers i llunyans, significatius per l'infant, valorant la seva importància per la vida.
- Exploració de l'entorn i observació i diferenciació de paisatges naturals i fruits de l'acció humana, dels seus elements i dels canvis que es produeixen en la natura, establint relacions amb el pas del temps i el clima.
- Observació de fenòmens del medi natural (pluja, vent, dia, nit), formulant hipòtesi sobre les seves causes i conseqüències.
- Sensibilització envers la bellesa de la natura i plaer per la realització d'activitats en contacte amb la natura, valorant la seva importància per a la salut i el benestar.
- Interès per incorporar hàbits de recerca individuals i col·lectius (observació, exploració, planificació, formulació d'hipòtesis, recollida d'informació, experimentació i ajustament dels nous coneixements) partint dels propis interessos.

Àrea de llenguatges: comunicació i representació

Bloc 1. Llenguatge verbal

Escoltar, parlar i conversar

- Utilització i valoració progressiva de la llengua oral per relacionar-se, evocar i relatar fets, explorar coneixements, expressar i comunicar idees, opinions, necessitats, sentiments, interessos i vivències i per ajudar-se en la regulació de la pròpia conducta i de la dels altres.
- Participació, iniciativa i escolta activa en situacions habituals, reals i funcionals de comunicació, acomodant progressivament els enunciats als formats convencionals, als contextos i als interlocutors, amb interès i iniciativa per enriquir les pròpies produccions orals. Comprensió de les intencions comunicatives dels adults i d'altres infants en situacions de la vida quotidiana.

- Actitud d'escolta i respecte cap els altres en diàlegs i converses col·lectives, utilitzant adequadament les normes i convencions socials que regulen l'intercanvi lingüístic: torn de paraula, escolta amb atenció i respecte, to de veu, fórmules de cortesia... i amb una actitud positiva envers la comprensió i producció de missatges en llengua catalana, pròpia de les Illes Balears.

Bloc 2. Llenguatge audiovisual i tecnologies de la informació i la comunicació

- Iniciació en l'ús d'alguns instruments tecnològics com a elements de comunicació (ordinador, càmera, reproductors de so i d'imatge).

Bloc 3. Llenguatge artístic

- Interès per incorporar hàbits de treball en l'elaboració de produccions artístiques individuals i col·lectives (planificació, experimentació i ajustament), tenint cura i ordre dels materials i instruments utilitzats.
- Exploració de les possibilitats sonores de la pròpia veu i de la dels companys, del propi cos, d'objectes quotidians i d'instruments musicals. Ús d'aquests sons per a la interpretació i creació musicals.
- Reconeixement de sons de l'entorn natural i social i d'alguns instruments musicals; discriminació dels seus trets distintius, d'alguns contrastos bàsics (llarg/curt, fort/suau, agut/greu) i del so/silenci.
- Audició atenta de fragments o d'obres musicals.
- Apreciació de la bellesa i plaer envers les manifestacions artístiques: audicions musicals, representacions teatrals, obres plàstiques, lectures literàries, exposicions...

Bloc 4. Llenguatge corporal

- Descobriments i experimentació de gestos i moviments com a recursos corporals per a l'expressió i la comunicació de sentiments, emocions, estats d'ànim i necessitats, mostrant confiança en les pròpies possibilitats expressives.

- Utilització de les possibilitats motrius del propi cos en relació a l'espai i el temps amb intenció comunicativa i mostrant-hi gust i interès.

4.4. Objectius específics de la proposta d'intervenció

A continuació es concreten els objectius de la proposta relacionada amb el paisatge sonor natural, duta a terme dintre de l'aula.

1. Introduir als infants al món dels paisatges sonors, posant èmfasi al paisatge sonor natural.
2. Connectar el paisatge sonor natural amb el projecte educatiu de l'aula.
3. Explorar i identificar els sons naturals del nostre entorn.
4. Elaborar i crear un paisatge sonor natural.

4.5. Temporalització

Aquesta proposta didàctica s'ha dut a terme des del 17 d'abril al 23 de maig del 2018, i consta de cinc sessions:

- La primera sessió anomenada: *“Què es un paisatge sonor?”*. Sessió realitzada amb tot el grup, mitjançant una assemblea i amb una durada d'uns 40 minuts aproximadament. Dut a terme el dia 17 d'abril del 2018.
- La segona sessió anomenada: *“Discriminem sons humans i naturals”*. Sessió realitzada, també, amb tot el grup mitjançant una assemblea, però aquesta vegada a la zona de la pissarra digital de l'aula. La durada va ser d'una hora aproximadament. Dut a terme el dia 20 d'abril del 2018.
- La tercera sessió anomenada: *“Explorem i registrem els sons naturals del nostre entorn”*. Dues sessions de mig grup, a la zona del pati de l'escola. La durada de cada sessió fou d'una 40 minuts. Dut a terme el dia 24 d'abril del 2018.

- La quarta sessió anomenada: “*Creació del paisatge sonor natural*”. Sessió realitzada en gran grup, on es va compondre el paisatge sonor natural. La durada de la sessió fou de 45 minuts aproximadament. Dut a terme el dia 3 de maig del 2018.
- La quinta sessió anomenada: “*Ens convertim en cavernícoles*”. Exposició del projecte educatiu “La prehistòria”. Realitzada a l’aula, amb tot el grup classe i amb la presència de les famílies. Dut a terme el 23 de maig del 2018.

4.6. Proposta educativa

4.6.1. Introducció al paisatge sonor

Abans de començar a parlar de la proposta realitzada a l’aula sobre el paisatge sonor natural, cal destacar que es va realitzar una sessió per introduir el tema, ja que anteriorment no s’havia treballat cap aspecte relacionat amb la creació musical, i molt manco fent referència a aquest concepte.

Per tal de justificar què és el paisatge sonor natural, va ser necessari introduir els diferents tipus de paisatges sonors, per tal de posar als infants en context i que es familiaritzessin amb el terme.

Aquesta sessió ens va sorprendre molt positivament, tant la tutora d’aula com a mi, ja que els infants varen donar àmplies respostes a cada un dels sons presentats, partint, en tot moment, de les seves vivències, amb molta espontaneïtat i naturalitat.

Per aquest motiu, el fet de proposar una activitat que tingués relació amb el projecte i que, a més, fou interessant pels infants, s’estava complint.

4.6.2. Desenvolupament de la proposta

Cal dir que aquesta proposta fou plantejada per la necessitat d’afegir la part sonora en el projecte educatiu de l’aula, motivada en tot moment per la importància que té l’art sonor, concepte desenvolupat en el marc teòric d’aquest treball. A més, parlant amb la tutora d’aula, seguit de la meua idea principal de realitzar aquest treball fent referència al paisatge sonor natural, vam trobar idoni integrar-ho com a una part més del projecte educatiu.

Aquest projecte conclou a finals del mes de maig, on es durà a terme una representació a l'aula de cinquè A, la qual es convertirà en un museu prehistòric i on els infants tenen un paper molt important, ja que els visitants seran les pròpies famílies.

L'opció d'incloure el paisatge sonor en el dia a dia dels infants va començar, com s'ha esmentat abans, a partir d'una necessitat d'aula. Per a la preparació de l'exposició hi ha hagut molta cura a l'hora d'elegir quins conceptes es presentarien a les famílies, però hi havia una part que mancava, i que no s'havia treballat fins a dia d'avui: la musical.

Per a dur a terme aquesta proposta i aproximar als infants al concepte de paisatge sonor natural i la creació del seu propi paisatge sonor, va ser imprescindible treballar-lo partint tant dels diferents tipus de paisatges sonors, com del descobriment del nostre entorn, en aquest cas el pati de l'escola i envoltat de natura, passant també per l'exploració del propi cos i les diferents possibilitats sonores que ens ofereix.

A continuació, s'exposen les sessions dutes a terme i el que es va treballar a cada una d'elles:

- **Primera sessió:** *“Què és un paisatge sonor?”*

Abans de sortir a observar i explorar el nostre entorn i el seu paisatge sonor natural, era necessari realitzar una assemblea introductòria, amb la finalitat d'acostar als infants a aquest concepte.

La idea es va plantejar com a un joc i es va demanar, primer de tot, si coneixien aquest concepte. D'entre totes les respostes ens va sorprendre una en concret: *“són els sons que viuen amb nosaltres”*. A partir d'aquest moment, tots els infants varen començar a dir quins sons vivien amb ells i escoltaven diàriament. D'entre totes les respostes i afirmacions, les que més varen abundar foren: el renou que fan els cotxes, l'autobús i els clàxons. Però de sobte, va haver un infant que va afegir: *“També els trons, perquè quan dorms i està tot en silenci es senten els trons, i a mi em fa por.”* Amb aquesta resposta, i després de molts de minuts de conversa, la intervenció estava començant a agafar forma, ja que, encara sense que els infants fossin conscients de la classificació que hi ha entre els paisatges sonors, indirectament havien anat sorgit, gràcies a les seves respostes, els dos tipus de paisatges: l'humà i el natural.

Encara que no hi havia un límit de temps establert per a aquesta sessió, ja que la metodologia de centre respecta molt el ritme dels alumnes, aquesta va tenir una durada d'uns 40' minuts aproximadament, i va finalitzar quan, entre tots, vàrem veure que no hi havia més aportacions a dir.

- **Segona sessió:** “*Discriminem sons*”

Durant aquesta sessió es va fer ús del projector digital, ja que es va realitzar una presentació amb diapositives. Aquestes estaven alternades, de manera que a un mateix objecte, animal i/o cosa li corresponien dues diapositives: primer el seu so i després la imatge pertanyent a aquest. D'aquesta manera es podia reafirmar les respostes dels infants.

D'entre els catorze sons, podíem trobar: el d'una emissora de ràdio, trons i llamps, avions, homes prehistòrics parlant, ocells, aigua, vent, etc. Durant aquesta sessió era important l'escolta activa, i els infants havien d'endevinar quina cosa, animal o objecte provocava aquell so. Una vegada ho endevinaven (cal dir que en alguns sons les respostes eren molt variades), se'ls preguntava si aquell so el podien imitar amb alguna part del seu cos.

Quan es varen exposar tots els sons, vaig trobar oportú realitzar una altra pregunta: “Quins sons, d'entre tots els que heu escoltat, penseu que escoltaven els homes de la prehistòria?”. En aquest moment, vàrem poder realitzar una classificació entre el paisatge sonor natural i el paisatge sonor humà.

La sessió va ser molt enriquidora i els infants varen poder comprovar que, sense una imatge, de vegades és molt difícil discriminar els sons, ja que hi ha molts que s'assemblen entre si.

Il·lustració 1. Discriminem sons

- **Tercera sessió:** *“Explorem els sons naturals del nostre entorn”*.

El principal objectiu d'aquesta sessió era registrar els sons naturals trobats al pati de l'escola.

Parlant amb la tutora d'aula de com es podria donar una resposta més individualitzada als alumnes, vàrem dividir l'aula en dos grups; mentre un grup anava al pati amb mi, l'altra es va quedar a l'aula amb la tutora, i viceversa.

Per introduir la sessió es va recordar quins sons eren els naturals i quins no, per tal de donar llibertat als infants i deixar que aquesta sessió fos més significativa per a ells.

Després d'uns minuts on els alumnes exploraren l'entorn, es varen adonar de que només sentien dos sons naturals: un era el de les fulles dels arbres movent-se, ja que aquell dia feia una mica de vent, i l'altre el del cant d'un ocell que estava damunt un arbre. La resta de sons eren de clàxons i cotxes que passaven per devora de l'escola.

Abans de començar a gravar els sons, els vaig ensenyar una gravadora i els vaig explicar com funcionava, ja que ells serien els encarregats d'enregistrar-los; cal dir que a ambdós grups els va sorprendre, ja que mai havien tingut l'oportunitat d'utilitzar-la, inclòs havia infants que deien que mai havien vist una.

Gravadora en mà, varen enregistrar els sons que ells consideraven naturals i després els vam escoltar; mentre que el soroll de les fulles s'escoltava perfectament, el de l'ocell no, ja que aquest estava massa enfora. Al primer grup, un dels alumnes em va dir: *“Jo sé fer d'ocell, mira!”*, i va començar a imitar el soroll. A partir d'aquí, altres infants varen fer diferents aportacions, com: *“si obrim la font podem escoltar aigua”*, *“podem fer amb la boca el soroll del vent”*.

Amb el segon grup es va fer la mateixa introducció de la sessió, i, encara que només va sorgir d'un infant realitzar sons amb la boca, si que varen descobrir diferents possibilitats sonores amb el moviment de les branques dels arbres i amb el soroll de pedres, com si caiguessin d'una roca.

Durant la posada en marxa d'aquesta sessió vàrem aconseguir molts sons per a realitzar el nostre paisatge sonor natural, i encara que a l'assemblea parlarem de que els sons no havien estat 100% naturals, perquè els havien provocat entre tots, veure la seva naturalitat,

l'exploració de l'entorn, l'interès i la creació dels diferents sons, va fer que gaudís moltíssim d'aquesta sessió.

Il·lustració 2. Abans d'explorar els sons naturals

Il·lustració 3. Explorant sons al pati

- Quarta sessió: “Creació del paisatge sonor natural”

Aquesta sessió, en un principi, es volia dur a terme en petits grups de cinc infants, però després de reconsiderar-ho i d'haver parlat amb la tutora de l'aula, vaig decidir realitzar-la en gran grup, ja que vaig trobar oportú que entre tots els infants hi hagués diferents aportacions, així com un consens a l'hora de crear el paisatge sonor natural.

Per a realitzar el paisatge sonor, primer vàrem seleccionar entre tots aquells sons que pensàvem que podria incloure's a l'exposició, ja que a alguns d'ells s'escoltaven a infants parlant i no estava relacionat amb el tipus de paisatge que volíem aconseguir: el natural.

Una vegada seleccionats els diferents sons, els vaig presentar el programa Audacity, amb el qual els podríem adjuntar per poder crear el nostre paisatge sonor. Per a realitzar-ho, vàrem utilitzar un ordinador i el projector de l'aula i, encara que és cert que aquesta activitat va ser una mica dirigida, ja que vàrem pensar que era una eina una mica complexa per l'edat dels infants, foren ells, mitjançant els consens, els qui decidiren en tot moment com volien l'ordre dels sons, així com la intensitat de cada un d'ells.

Durant la sessió vàrem aconseguir el nostre objectiu i molts d'infants es varen quedar sorpresos, ja que els sons semblaven realitzats per la pròpia natura i no pas per ells mateixos.

- **Quinta sessió:** *“Ens convertim en cavernícoles”*.

Va arribar el 23 de maig i els infants estaven molt emocionats; havia arribat el dia d'exposar tots els resultats d'un projecte que havia tingut una durada d'uns vuit mesos aproximadament; degut no només a la resposta i l'interès que tenien els infants pel tema, sinó també per la resposta i la implicació de tots els docents participants de l'aula de cinquè A.

L'aula es va convertir en un museu, amb petjades dels infants per diferenciar els espais que es podrien trobar els visitants: les famílies. Cada un dels alumnes tenia un paper dintre de l'exposició: contar anècdotes de la prehistòria, com era el dia a dia entre els homes i les dones, quines paraules varen dir primer, amb què pintaven, etc. La tutora de l'aula era la guia d'aquest museu i, els infants, els protagonistes.

Dintre, s'hi trobaven els diferents espais:

- 1) L'espai del menjar i vida en grup
- 2) L'espai de caça
- 3) L'espai de socialització
- 4) L'espai de realització d'armes
- 5) L'espai de la recollida de menjar
- 6) L'espai de la pintura rupestre

De fons, com era d'esperar, no deixava de sonar la composició del paisatge sonor natural creat per aquest dia tan especial. Cal reconèixer que li va donar una màgia especial i que era el que ambientava tota aquella exposició, acompanyant a les paraules de cada un dels infants.

Una vegada finalitzada l'exposició, i després de visualitzar un vídeo amb tots els moments del projecte educatiu, els pares podien fer preguntes als infants i, cal dir, que moltes

d'elles varen anar dirigides al nostre paisatge sonor, on els infants varen explicar ben entusiasmats com l'havien creat.

Il·lustració 4. Infants durant l'exposició

5. CONCLUSIONS FINALS

Durant la realització d'aquest treball de final de grau he pogut observar i aplicar les diferents possibilitats sonores que ens ofereix no només el nostre entorn natural, sinó tots i cada un dels elements i objectes que conviuen amb nosaltres.

El incloure el paisatge sonor a l'aula m'ha ajudat no només a relacionar-me més amb els alumnes, ja que he estat jo qui ha hagut de planificar i organitzar les diferents propostes dutes a terme, sinó a veure les grans possibilitats que hi ha a l'hora de treballar la música, així com a estimar una mica més aquesta àrea, una mica desconeguda per a mi. Tal i com diu Schafer "La meua filosofia de l'educació musical va canviant a mesura que creixo. He tractat d'evitar que es converteixi en un mètode avorrit per a mi mateix" (1975, p. 17-18).

Encara que aquest TFG, des d'un primer moment, no agafés forma i la proposta que s'anava a dur a terme fos totalment dirigida, després d'unes tutories amb na Noemy Berbel (tutora d'aquest treball) vaig reflexionar i replantejar de nou el tema. La veritat és que el projecte de l'aula i la manera en què volia acabar la meua tutora de centre (fent l'exposició amb els infants) encaixava perfectament amb l'aplicació i la posada en marxa dels paisatges sonors.

Durant aquestes sessions, i observant sempre a la meua tutora, he après a realitzar el paper de mediatra, respectant en tot moment les diferents intervencions dels infants, així com els seus ritmes, i he intentat crear una atmosfera de respecte i confiança.

La realització d'aquesta proposta suposa l'inici d'un aprenentatge nou i innovador, no només per a mi, sinó per a molts docents que m'han envoltant durant aquesta etapa de pràctiques, ja que puc ben assegurar que quan escoltaven la paraula "paisatge sonor" no sabien el seu significat.

Fent referència als objectius proposats amb la realització d'aquest TFG, vull comentar que tots s'han aconseguit, ja que els infants no només han gaudit de les propostes realitzades, sinó que han aprofitat qualsevol situació viscuda fora de l'aula (com per exemple anar a l'edifici de primària) per parlar dels sons que escoltaven i relacionar-los amb els diferents paisatges sonors. Els nens, a partir de la seva participació en aquesta proposta, són més conscients de la percepció sonora que els envolta, sobretot dels sons naturals.

Penso que la curiositat dels infants s'ha mantingut desperta en totes les sessions i els sons del entorn han format part, en forma de música, de la finalització del projecte de l'aula.

6. BIBLIOGRAFIA

- Annex del Decret 71/2008, de 27 de juny, pel qual s'estableix el currículum de l'educació infantil a les Illes Balears. Recuperat de http://weib.caib.es/Normativa/Curriculum_IB/educacio_infantil_.htm
- Batalla, G. (18 de febrer de 2016). Arte sonoro en JustMAD Escuela Infantil ZALEO [missatge en un Blog]. Recuperat de <http://arteelectronico.net/arte-sonoro-en-justmad-escuela-infantil-zaleo/>
- Carles, J.L; Palmese, C. y Alcázar, A. (2010) *Paisajes sonoros de Cuenca*. España: Universidad de Castilla la Mancha.
- Clalex (10 de desembre de 2010). Contaminación visual. [missatge en un Blog]. Recuperat de <http://clalex-actualidadambiental.blogspot.com/2010/12/contaminacion-visual.html>
- Corraliza, J. A., y Collado, S. (2011). La naturaleza cercana como moderadora del estrés infantil. *Psicothema*, 23(2).
- Delalande, F. (1995). *La música es un juego de niños*. Buenos Aires, Ricordi Americana.
- Díaz et al., (2007). *Aportaciones teóricas y metodológicas a la educación musical Una selección de autores relevantes*. Biblioteca de Eufonía: Graó.
- Dossier: Paisajes Sonoros (2010-2018). Observatori del Paisatge. Recuperat de <http://www.catpaisatge.net/dossiers/psonors/esp/iniciatives.php>
- Espinosa, S. (2006). *Ecología acústica y educación: Bases para el diseño de un nuevo paisaje sonoro*. Barcelona: GRAÓ.
- Hernández et al., (2013). *Las áreas naturales a través del análisis de su paisaje sonoro*. SEA: Revista de Acústica, 44. Número 1-2, 21-30.
- Ittelson, W. (1973) *Environment and Cognition*, 10. New York. Seminar Press.
- López, M. y Molina, C. (2015) Paisaje y Arte Sonoro. Propuestas Inter-media para una educación musical. Eufonía: didáctica de la música. 65, pp20-26.
- Matos, J. (2013). *El arte sonoro en el aula. Escuchar el entorno*. (Treball de final de grau). Recuperat de https://www.academia.edu/8020492/El_Arte_Sonoro_en_el_aula
- Pérez, I. (2009). La música a través del juego. *Innovación y experiencias educativas*, nº 22 (septiembre), 18
- Ruiz, E., Lara, F. y Santamaría, R.M. (2014). *Docencia en Percepción Auditiva: adaptación a las necesidades de la realidad escolar. Historia y Comunicación social*. Vol. 19. Nº Esp. Enero (2014) 27-40. Recuperat de <http://revistas.ucm.es/index.php/HICS/article/viewFile/44938/42316>
- Schafer, M. (1967). *Limpieza de oídos*. Ricordi Americana. Canadá.
- Schafer, M. (1969). *The new soundscape*. BMI Canada Limited.
- Schafer, M. (1977) *The tuning of the world*. Canada. Destiny Books.

Solano, M. *Pedagogías alternativas actuales en España y en Europa*. Recuperat de <https://idealmobility.files.wordpress.com/2016/10/pedagogias-alternativas-en-espac3b1a-y-en-europa.pdf>

Truax, B. (1978). Handbook for acoustic ecology, No. 5, Music of the environment series, world soundscape project. Vancouver, BC: ARC Publications, 160. <https://www.sfu.ca/sonicstudio/handbook/Soundscape.html>

Westerkamp, H. (2002). Organised Sound, *An International Journal of Music and Technology*, 7, pp. 2127